

סיכום פעילות הפורום לשנת הלימודים תשע"ז

שם הפורום: מכללה מקדמת בריאות

מרכזת: ד"ר מדי וליצקר פולק, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

מבוא

ארגון הבריאות העולמי מגדיר בריאות כמצב של שלמות (wellness) ורווחה (well being) גופנית, נפשית, חברתית וסביבתית. בריאות היא משאב המאפשר לנו לנהל איכות חיים פורה והשתלבות מיטבית מבחינה חברתית וכלכלית, והיא תנאי חיוני להתפתחות ולמימוש יכולתם האישית והלימודית של התלמידים, להפקת המיטב ממנה לתועלתם ולתועלת החברה.

בין הגורמים המשפיעים על בריאות התלמיד: אורח חיים, אפיוני משפחתו, הסביבה הפיזית והחברתית במוסד החינוכי ובקהילה (לרבות היבטים של שוויון וצדק חברתי), מצב חברתי-כלכלי ורמת שירותי הבריאות.

אימוץ אורח חיים בריא (כגון תזונה נכונה, פעילות גופנית, אי-עישון) מפחית סיכון לתחלואה, תורם לקידום הבריאות ולשיפור באיכות החיים.

קידום בריאות הוא תהליך המאפשר לאנשים להגביר את שליטתם על בריאותם ולשפרה, ברמת הפרט והקהילה כאחד, וכולל כמה תחומי פעולה: קביעת מדיניות ציבורית בריאותית, בניית סביבה מקדמת בריאות, הטמעת חינוך לבריאות ולכישורי חיים, שיתוף הקהילה ושימת דגש על שירותי בריאות מקדמי בריאות.

החזון של מערכת החינוך הוא לאפשר קידום בריאות ומימוש של היכולות הלימודיות, התפקודיות והחברתיות של כל תלמיד, בסטנדרטים מיטביים, בהתבססו על כמה ערכים: בריאות כזכות בסיסית של כל תלמיד, הוגנות, צדק חברתי, שותפות, כבוד האדם, סובלנות, אחריות אישית, הזדיות מוסדית וארגונית.

מכללה לחינוך, המכשירה את מחנכי העתיד, מהווה מסגרת מתאימה לקידום בריאות כמודל חברתי המדגיש במסגרת המבנה הארגוני שלו את פיתוח הפרט ואת השמירה על איכות חייו ובריאותו.

לאור היעדר תהליך מסודר ומובנה במכללות לחינוך כמקדמות בריאות, בדומה לזה שמשרד החינוך מוביל בגני ילדים ובבתי ספר מקדמי בריאות, עלה הצורך בפעילות פורום זה לקידום ולמימוש הרעיון של "מכללה מקדמת בריאות" גם בקרב המכללות לחינוך.

מכללה מקדמת בריאות מהווה תשתית לתהליך חינוכי המשלב את תחום הבריאות כחלק מהותי מההוויה החינוכית, החברתית והערכית של המכללה, כדי לממש כמה מטרות: (1) לזמן לסגל ולפרחי ההוראה לרכוש ידע ולפתח אוריינות בריאותית, עמדות ומיומנויות שיובילו להתנהגות מקדמת בריאות ולמניעת התנהגויות סיכוניות; (2) לחנך להתנהגות בריאותית, תוך טיפוח מסגרות חינוך המובילות ומטמיעות קידום בריאות, החל בסגל ובסטודנטים במכללות לחינוך - כמודלינג - וכלה בסגל בתי הספר ובתלמידים, במעגלי המשפחה ובקהילה.

מכללה מקדמת בריאות נדרשת למחויבות מוצהרת להוביל את קהילת המכללה לפעילות משותפת ביישום התכנית שמטרתה עיצוב התנהגות בריאותית וקידום בריאות בקרב כל באי המכללה.

תהליך זה יתרום לעיצוב דמותם החינוכית של הסטודנטים כמורים-מחנכים מובילים מקדמי בריאות, ולטווח הארוך - לאימוץ רצוני של אורח חיים בריא בקרב תלמידיהם, כך שיהוו סוכני שינוי וישפיעו באמצעותם גם על השלמות (wellness) והרווחה (well being) הגופנית, הנפשית, החברתית והסביבתית של משפחתם, הקהילה והחברה.

תכנית כללית של הפורום לשנת הלימודים תשע"ח

- שליחת הקול הקורא וטופס המועמדות מטעם הפיקוח על תחום החינוך לבריאות והאגף להכשרת עו"ה, משה"ח, לשם גיוס המכללות לחינוך לתהליך של קידום בריאות.
- ליווי ההטמעה של תהליך ההכרה כמכללה מקדמת בריאות וקבלת דירוג "כוכבי בריאות".
- הזמנה להצטרף לפורום "מכללה מקדמת בריאות" ולהכשרת רכזי/מובילי בריאות מכללתיים במכון מופ"ת.

- הפצת סקר בין-מכללתי על הרגלי בריאות בקרב המכללות לחינוך על בסיס שני השאלונים לסגל ולסטודנטים (פותחו בסמינר הקיבוצים, נערכו שינויים קלים בהמלצת הפורום).
- ארגון נושאי הסילבוס באשכולות סביב יסודות מארגנים/נושאים מרכזיים (כהמלצת מר נח גרינפלד).
- בניית הקורס המקוון "בריאות התלמיד ורווחתו" (הרצאות מצולמות שיעביר צוות מרצים מומחים בתחומים הרלוונטיים לנושאי הסילבוס).
- הפקת מקראה שתכלול חומרי קריאה ורעיונות לפעילויות בהלימה לנושאי הסילבוס.
- תכנון מחקרי הערכה משותפים בתחום ועריכתם (כגון תפיסות והתנהגות בריאותית או סביבה מקדמת בריאות במכללה).
- תכנון כנס בין-מכללתי בנושא, ו/או סיורים במכללות להתרשמות מיוזמות מקדמת בריאות.
- שדרוג "אתר הקורס" של הפורום ב-Moodle הכולל חומרים ראשוניים הרלוונטיים לעבודתנו בצוות. האתר יועשר בהדרגה, כך שנשתף בינינו חומרים שישימשו אותנו בהטמעת התרבות של קידום בריאות במכללות שלנו.
- לטווח ארוך יותר: תרגום לערבית של המסמכים שיופקו בפורום (בכפוף לתקציב ייעודי).

סיכום פעילות לשנת הלימודים תשע"ז

יעדים שהוצבו לשנת הלימודים תשע"ז

- גיבוש מתווה להטמעת תרבות מקדמת בריאות במכללה - הלכה למעשה; דיון בדרכים לעיצוב ולמיצוב של מכללה מקדמת בריאות.
- גיבוש קול קורא להכרה כמכללה מקדמת בריאות ולקבלת דירוג "כוכבי בריאות", הכולל את הקריטריונים ותנאי הסף וכן את אפיון תהליך ההכרה כמכללה מקדמת בריאות.
- תכנון מנגנון וטופס הגשת מועמדות להכרה כמכללה מקדמת בריאות ודירוגה.
- פיתוח סילבוס של קורס יסוד מקוון - "בריאות התלמיד ורווחתו", כחלק מהזכאות של כל סטודנט לתעודת הוראה (נספח ג').

¹ כל משתתפי הצוות אופיינו כסטודנטים באתר. הנחיות לכניסה: [לחצו כאן לקישור](#): -> שם משתמש: מס' ת.ז. בשני השדות -> פורומים וצוותי חשיבה -> צוות חשיבה - מכללה מקדמת בריאות

- תכנון סקר בין-מכללתי על הרגלי בריאות (סגל וסטודנטים), דיון במחקרים ובפרסומים חדשניים בתחום.
- היכרות עם תכניות חינוכיות לקידום בריאות, החלפת רעיונות ולמידת עמיתים מהצלחות בהטמעת קידום בריאות במכללות ובבתי ספר מקדמי בריאות, בשיתוף עם הפיקוח לבריאות במשרד החינוך.

סיכום פעילות

- הנחות היסוד לפעילות: (1) כל מורה (לרבות מורה מקצועי) הוא בראש ובראשונה מחנך, ובין השאר גם מחנך לבריאות; (2) למורים-מחנכים יש תפקיד מפתח בהטמעת הנושא, מעבר להורים, באחריותם האישית ובשמם מודל לחיקוי בעצם התנהגותם בפני התלמידים. לפיכך ראוי שנושא קידום הבריאות יהיה בלבו של כל פרח הוראה (ללא קשר לתחום התמחותו) ושהמכללות לחינוך, כמכשירות מחנכי העתיד, יפעלו לחינוך לאורח חיים בריא, להטמעת תרבות מקדמת בריאות וקיימות - כשליחות חינוכית וחברתית, ויזימו סביבה מקדמת בריאות.
- שיתוף העמיתים בפורום ביוזמות, ברעיונות ובכלים לקידום בריאות במכללה ולנראות מכללתית בנושא - לאור הניסיון במכללתם - והצעה לפעול במסגרת שלושה מעגלים: (א) הפעלות; (ב) העלאת מודעות; (ג). הסטודנט כמחנך, מלמד ומשפיע: יצירת מאגר רעיונות שילך ויתפתח, לתועלת כל חברי הפורום (בגדר למידה מהצלחות), כמשאב וכמנוף ליישום מותאם במכללות השונות.
- נראה שברוב המכללות הנושא עדיין בחיתוליו, בדרגות שונות של תכנון ויישום: החל במסגרת פעילות (ועדת היגוי, אירוע לקידום בריאות, פעילות גופנית והפעלות נוספות) וכלה בהיעדר כל פעילות בכיוון זה ברוב המכללות.
- דיונים בסוגיית האסטרטגיה המתאימה לקול קורא, להכרה ולהובלת המהלך במכללות לחינוך - תהליך ותוצרים, כלהלן: האם נסתפק בתנאי סף (מעין "תו תקן" כן שמוסד העומד בהם יוכר כמכללה מקדמת בריאות), או שננקוט מדרג "כוכבי בריאות" מתפתח, על פי יישום הקריטריונים של קידום בריאות, בדומה לאלו הנהוגים בבתי ספר וגני ילדים? **(קישור לאתר של הפיקוח על הבריאות)**. בסופו של עניין הוחלט על מדרג "כוכבי בריאות" וגובש מסמך קול קורא מותאם למכללות לחינוך. המסמך כולל את המתווה, תנאי הסף וקריטריונים להכרה כמכללה

מקדמת בריאות ולקבלת דירוג "כוכבי בריאות", וכן את תיאור תהליך ההכרה כמכללה מקדמת בריאות. תנאי בסיסי הוא, למשל, מינוי מוביל בריאות מכללתי.

- הצבת המחויבות של הנהלת המכללה בקדמת הבמה היא קריטית להצלחת התהליך - אסטרטגיה של הפיכת ההנהלה לשותפה; הפניית טופס הגשת מועמדות אל ההנהלה. הנחת העבודה היא שעצם המענה על השאלון מציף את הנושא, מעורר שאלות פנים-מכללתיות ומאיר תשומת לב לקיים, לנעדר ולרצוי במכללה. כך יהיה נכון ויעיל להתחייבות של המכללה בכניסה לתהליך "רוצה אני" וליישום המהלך.
- הוגדר תפקידו של מוביל בריאות מכללתי כמתכלל פעילות מכללתי (בקרב סגל וסטודנטים כאחד), בא כוחה של הנהלת המכללה בתהליך קידום הבריאות, בתכנון, בהובלה וביצירה של סביבה מקדמת בריאות (בכפוף לתקציב שהמכללה תקצה לכך), בייזום פעילויות, סדנאות וימי עיון במסגרת המכללה. מוביל הבריאות אמור להיות בקי בתחום, וכן במסמכי משרד החינוך. הוא יכול להיות בעל רקע מכל תחום שהוא (לאו דווקא מתחום מדעים או חינוך גופני), ויוזמן להשתתף בהשתלמות עדכון ידע למובילי בריאות שמציע משרד החינוך.
- גובש טופס הגשת מועמדות להכרה כמכללה מקדמת בריאות ולקבלת דירוג כוכבי בריאות.
- הוצע להקים פורום בין-מכללתי לקידום בריאות (למובילי בריאות מכללתיים), למשל במכון מופ"ת, שמטרותיו: תמיכה בהובלת המהלך של קידום בריאות במכללות לחינוך, העלאת סוגיות ואתגרים, עדכון ידע, שיתוף וסיוע, ייעוץ בין-מכללתי, העמקת שיתוף הפעולה והפריה הדדית בין מובילי הבריאות במכללות השונות. מובילי הבריאות יחויבו להשתתף בפורום זה.
- גובש סילבוס הקורס המקוון "בריאות התלמיד ורווחתו", במטרה שכל פרח הוראה ילמד אותו כקורס יסוד חובה וכתנאי לזכאות לתעודת הוראה.
- אחד המפגשים הוקדש להצגת תוצרי הפורום ולדיון בהם עם מר **נח גרינפלד**, מנהל האגף להכשרת עובדי הוראה במשרד החינוך, במטרה לקדם באופן אופרטיבי את המהלך המוצע של "מכללה מקדמת בריאות". מר גרינפלד הבהיר מהו ה"מסלול" שהסילבוס אמור לעבור לקראת אישורו, והציע לארגן את נושאי באשכולות סביב יסודות מארגנים/נושאים מרכזיים. המהלך ימשיך במסגרת פעילות הפורום בשנת הלימודים תשע"ח, לאור מידע נוסף שיתקבל בהקשר זה.

- הרגולציה על אישור ההכרה כמכללה מקדמת בריאות תהיה בידי תחום הבריאות במשרד החינוך, כלומר מתן אישור על עמידת המכללה בתנאי הסף ולהכרה בה כמכללה מקדמת בריאות, לאחר הגשת טופס מועמדות.
- מכללה שתזכה בהכרה כמכללה מקדמת בריאות תגיש זוח שנתי מסכם, כתנאי להמשך ההכרה ועם אפשרות לעלייה במדרג כוכבי הבריאות, על פי המתווה והקול הקורא.
- בשלב זה משרד החינוך לא יציע כל תקצוב/תגמול ייעודי "צבוע" לטובת פעילויות מקדמות בריאות (סדנאות, ימי עיון, תשתיות סביבה מקדמת בריאות). תיבדק אפשרות לרתום את משרד הבריאות כשותף להקצאת משאבים.
- נעשתה הגהה על שאלון הסקר על ההרגלים הבריאותיים בקרב סגל וסטודנטים במכללות. הוצעו שינויים קלים, לרבות הוספת שאלה על עישון נרגילה. להלן הקישורים: השאלון לסטודנטים - [קישור](#). השאלון לסגל - [קישור](#).
- עד כה הסקר הועבר בשתי מכללות – במכללת סמינר הקיבוצים ובמכללת אורנים – בקרב כל באי המכללה. ממצאיו נדונים בפורומים פנים-מכללתיים. בשנה הבאה תישלח למכללות הזמנה להשיב לסקר במסגרת המכתב המלווה לקול הקורא שיצא מטעם תחום הבריאות במשרד החינוך (בראשותה של **גב' עירית ליבנה**).
- "אתר הקורס" של הפורום ב-Moodle כולל חומרים ראשוניים הרלוונטיים לעבודתנו בצוות, סיכומי ישיבות וכיו"ב. האתר יועשר בהדרגה, כך שנשתף בינינו חומרים שישמשו אותנו בהטמעת התרבות של קידום בריאות במכללות שלנו.

מסמך/מסמכים/תוצר/תוצרים שפותחו בפורום

- קול קורא להכרה כמכללה מקדמת בריאות ולקבלת דירוג "כוכבי בריאות", הכולל את המתווה, הקריטריונים ותנאי הסף וכן את אפיון תהליך ההכרה כמכללה מקדמת בריאות (נספח א').
- טופס הגשת מועמדות להכרה ולקבלת דירוג "כוכבים" כמכללה מקדמת בריאות (שאלון מקוון) (נספח ב').
- סילבוס הקורס "בריאות התלמיד ורווחתו" (נספח ג').

בסימן אישי

נושא קידום הבריאות בכלל ו"מכללה מקדמת בריאות" בפרט הוא בלבי. חשוב לקדמו במסגרת המכללות לחינוך ברמת שליחות ציבורית, חינוכית וערכית, לאור המפורט לעיל במבוא. לשמחתי נרתמו לפורום שותפים נלהבים וחדורי אמונה בדבר, הן מהמכללות הן מהפיקוח על תחום הבריאות במשרד החינוך. עם זאת, חבל שלא היה ייצוג רחב יותר של מכללות לחינוך. סביר להניח שזהו פועל יוצא מכך שאנחנו בגדר "ממציאי גלגל" בתחום שעדיין אינו על סדר היום של המכללות לחינוך, נושא ראשוני ופורץ דרך שטרם הוטמע בקרבן. כמובן, שאיפתנו היא להביא את הנושא לקדמת הבמה, להעלותו למודעות ההנהלה במכללות לחינוך ולרתום אותן להובלת התהליך של קידום בריאות במכללתן כחלק מהחזון, מתכנית העבודה השנתית ומהמיתוג שלהן. ראוי שהפורום לקידום בריאות/מכללה מקדמת בריאות יפעל בדומה ובמקביל לפורומים אחרים של בעלי תפקידים מכללתיים, מתוך אמונה שעצם ההכללה ברשימת הפורומים תביא להעלאת המודעות ולהגברת הפעילות בתחום קידום בריאות במכללות. תקוותי היא שהקול הקורא וטופס הגשת המועמדות שגיבשנו במסגרת הפורום יופצו בהקדם מטעם הפיקוח על תחום הבריאות בשיתוף עם האגף להכשרת עו"ה בקרב כל המכללות לחינוך, ושהפעולה תתניע את המהלך ותרתום אותן לתהליך החשוב של קידום בריאות. ובהמשך - פרישת המניפה מן המכללות, באמצעות פרחי ההוראה שלנו, אל בתי הספר כהשראה לתלמידים, כסוכני שינוי, ומהם אל משפחותיהם והחברה בכלל. ובנימה אישית יותר - אני מסיימת את תפקידי בריכוז הפורום בשנתיים האחרונות. אני מאחלת הצלחה רבה למרכזת החדשה ד"ר עירית חוף-נהור, ובכלל - הצלחה לכלל השותפים במימוש פורה ומהנה של יעדי היוזמה החשובה הזו.

שמות המשתתפים בפורום

נורית בר יוסף, מכללת סמינר הקיבוצים
מוקי גרוס, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך
לורי גרינברגר, המכללה האקדמית בית ברל
ישראלה הרבלין, אקדמית תל אביב יפו

מדי וליצקר-פולק, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך
עירית חוף נהור, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך
ראניה חוסיין-פראג', מכללת סכנין להכשרת עובדי הוראה
גילי יוסף, מכללת סמינר הקיבוצים
ורד יפלא, המכללה האקדמית לחינוך ע"ש קיי באר שבע
רחל כהן, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך
עירית ליבנה, משרד החינוך, המפקחת על תחום הבריאות
ראיד מועלם, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך
מיכל קירשנר, מכללת לוינסקי לחינוך
טלי קשתי, משרד החינוך, מחוז ת"א
יעל קשתן כרמל, מכללת לוינסקי לחינוך
דונית רוזנבליט, מכללת סמינר הקיבוצים; אורנים - המכללה האקדמית לחינוך